

PLÁŠŤ

Napsal N.V.Gogol

Přel. K. Havlíček Borovský

NAKLADATELSTVÍ CARPE DIEM BRUMOVICE

**PODPOŘTE NAKLADATELE
PŘÍMÝMI NÁKUPY
NA JEHO ESHOPU**

**knihy, CD, DVD
a digitální produkci
najdete na**

www.eshop.carpe.cz

**POMŮŽETE VYDÁNÍ
DALŠÍCH TITULŮ**

Děkujeme a vážíme si vaší přízně!

Nikolaj Vasiljevič Gogol

Plášť

Přeložil Karel Havlíček Borovský

CARPE DIEM

2017

Nikolaj Vasiljevič Gogol

Plášť

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu nebo v aplikaci. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Všechna práva vyhrazena.

© *Carpe diem*, 2017

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-247-1 (pdf)

ISBN 978-80-7487-244-0 (epub)

ISBN 978-80-7487-248-8 (mobi)

V kanceláři..., ale raději neřici, v které kanceláři. Není nic popudlivějšího než všeho způsobu kanceláře, pluky, úřady a zkrátka všeho způsobu úřednictvo. Teď již každý jednotlivý člověk považuje urážku své osoby jakožto urážku veškerého lidstva. Nedávno prý zadal jistý kapitán-izprávník (*Pozn.: Kapitán-izprávník jest představený menších měst.*), nepamatují se, z kterého města, žalobu, v které zřetelně vykládá, jak císařská ustanovení hynou a kterak se svaté jeho jméno kapitán-izprávník veřejně běře nadarmo. A na důkaz přiložil k žalobě své přeukrutný díl jakéhosi romantického spisu, v kterém skoro na každé desáté straně přichází kapitán-izprávník, a někdy také dokonce opilý. Tedy, pro uvarování všelijakých nepříjemností nazveme raději kancelář, o které se zde jedná, *jistou kanceláři*. Tedy v *jisté kanceláři* sloužil jistý *úředník*, úředník, nemůže se říci, že velmi důležitý, nízké postavy, drobátko podrápaný, drobátko přizrzavělý, drobátko také na zrak chycený, s procházející lysinou na hlavě, s vráskami po obou stranách tváří a barvou obličejje jak říkáme hemoroidní... Což platno, je to povětřím petrohradským. Co se ostatně týče hodnosti, (neboť u nás se především musí říci o hodnostech), byl, jak říkáme, věčným *titulárním sovětníkem* (*Pozn.: Jeden z nižších činů, tj. úradů v Rusku.*), nad kterým se, jak známo, již dosti navtipkovali a nasmáli rozliční spisovatelé, mající chvalitebný obyčej pouštěti se jen do těch, kteří nekousají. Jmenoval se ten úředník Bačkorka, z čeho již vidíme, že někdy to jméno pošlo od Bačkory, ale kdy, v které době a jakým způsobem pošlo od bačkory, nic již o tom povědomo není. I otec i dědek, ba také švagr, a zhola všickni Bačkorové chodili v botách, dávající si je třikrát do roka podrážet. Křestním jménem říkali mu Akakij Akakěvič. Může být, že se čtenářům to jméno bude zdát podivné a hledané, ale ubezpečuji, že je nikterak nehledali,

nýbrž přihodily se takové okolnosti, že mu nikterak nemohli dát jiného jména, a stalo se to jmenovitě takto: Narodil se Akakij Akakěvič v noci, jestli se jinak, jak náleží, pamatují, na 23. března. Nebožka matka, úřednice a velmi řádná paní, umínila si, jak se patří dítě okřtít. Matka sama ještě ležela na posteli proti dveřím, a na pravé straně stál kmotr, výborný to muž, Ivan Ivanovič Jeroškín, protokolista v senátě, a kmotra, manželka policejního komisaře, paní nad míru výtečná Ari-na Šimonovna Bělobříšková. Roditelce nechali na výběr tři jména, které by se jí z nich nejlépe líbilo: *Mokkiáš*, *Sossiaš*, aneb chtěla-li by dítě nazvat jménem mučedníka *Chozdazata*. „Ne,“ pomyslna si nebožka, „to jsou všechno taková jakási jména.“ Aby se jí stalo po vůli, otevřeli kancelář jinde, a našli zase tři: *Trifilius*, *Bula a Barafašius*. „I toť je zrovna jako za trest,“ promluvila šestinedělka, „pořád taková jména, ani jsem je věru nikdy neslyšela. Kdyby to ještě byl *Baradat aneb Baruch*, ale *Trifilius*, *Barafašius*!!“ Ještě obrátili list a našli *Pausikachius*, a *Bachtisiáš*. „No, již vidím,“ řekla matka, „že to tak jeho patrný osud. Má-li to být takové, ať se již raději nazývá tak jako jeho otec. Otec byl Akakij, ať jest tedy i syn Akakij.“ Takovým způsobem povstalo tedy Akakij Akakěvič. Okřtili tedy dítě, při čemž ono zaplakalo a tak se ošklibalo, jakoby již napřed cítilo, že bude *titulárním sovět-níkem*. A tak vida! Jak se to všechno stalo. My jsme to zde uvedli proto, aby čtenář sám mohl vidět, že se to všechno stalo úplně nevyhnutelným způsobem, a že nikterak možno nebylo, dáti jiné jméno.

Kdy a v jaký čas vstoupil do úřadu, a kdo mu dal dekret, na to si již nikdo nemohl vzpomenout. Co se naměnilo direktorů a všelijakých představených, ale jej vždy bylo vidět na jednom a tomtéž místě, v tomtéž stavu, v té samé hodnosti, ustavičně tím samým úředníkem písařským: takže se již potom přesvědčili, že se již jaksí na svět narodil úplně hotov, ve vicmundíru (*Pozn.: Vicmundír se nazývá úřední frak civilních úředníků ruských.*) okolo nich, ba ani na něj

nehleděli, tak jakoby skrze předpokoj byla proletěla nějaká moucha. Představení nakládali jím jaksi chladně – despotsky. Jakýkoliv sekretář stolonáčelníka (*Pozn.: Stolonáčelník, úředník představený jistému menšímu počtu písařů a úředníků ve velké kanceláři.*) šoupnul mu zrovna pod nos papíry a neřekl při tom ani „přepištel!“ anebo „tu je interesantní pěkná prácička“, anebo něco jiného příjemného, jako jest obyčej při uctivých úřadech: a on bral a nehledě ani na toho, kdo mu to předložil a má-li k tomu právo, podíval se jenom na papír. Vzal a hned se dával do psaní. Mladí činovníci posmívali se mu, a brousili o něj svůj vtip kancelářský. Vypravovali před ním rozličné o něm zvláště vymyšlené kousky, o jeho hospodyně, sedmdesátileté bábě, povídali, že ho bije, ptali se, kdy s ní bude mít svatbu, sypali mu na hlavu papírky, nazývajíce to sněhem. Ale Akakij Akakěvič neodpovídal na to ani slova, tak jakoby ani žádný okolo něho nebyl, ba ani na jeho práce to nemělo žádného vlivu, při všem tomto dráždění nedělal ani chybičky v písmě. Jenom jestli již žert byl velmi nesnesitelný, když jej tloukli přes ruku, překážejíce mu v práci, tenkrát řekl: „Dejte pokoj, proč mne urážíte!“ A něco podivného bylo v slovech a hlase, s jakým byla vyřknuta. V něm bylo slyšet cosi skloňujícího k žalosti, takže jeden mladý člověk, nedávno vstoupivší do služby, který si byl dovolil dle příkazu ostatních posmívat se mu, najednou se zastavil, jako zaražen, a od té doby všechen byl vyměněn, vida všechno v jiném světle. Jakási nadpřirozená síla odtrhnula jej od soudruhů, s kterými se byl seznámil, pokud je měl za slušné a vzdělané lidi. A dlouho potom ještě v nejveselejších minutách viděl před sebou malého úředníka s lysinkou na hlavě, a slyšel jeho pronikavá slova: „Dejte pokoj, proč mne urážíte?“ – a v těchto pronikavých slovech zvučela mu jiná slova: „Jsem tvůj bratr.“ I zakrýval si oči ubohý mladík, a mnohokrát sebou trhnul v pozdějších letech, vida, jak mnoho je v člověku nelidskosti, jak mnoho se ve vybroušeném, vzdělaném světáctví ukrývá divoké hrubosti, i těch lidech, které svět uznává za šlechetné a čestné...

Sotva bylo by možná najít někoho, kdo by tak žil pro svou povinnost. Není dosti říci, že sloužil svědomitě, ne, on sloužil s chutí a náklonností. Tam v tom přepisování viděl jaksi svůj různobrazný a příjemný svět. Libost jevila se mu v obličejích; některým písmenům on zvláště přál, a když k nim přicházel, tu se usmíval, mrkal, pomáhal prstem, takže se mohla v jeho obličejích čísti každé písmenko, které kreslilo jeho péro. Kdyby se mu byla dala náhrada přiměřená jeho horlivosti, stal by se byl, k podivení svému, snad i státním sovětníkem (radou); ale takto si vysloužil, jak říkávali jeho vtipní soudruhové: zpředu u knoflíku díru, a vzadu zlatou žílu. Ostatně se nemůže říci, že by byl vždy zůstal v nepovšimnutí. Jeden direktor, takto dobrák a chtěje mu nahraditi dlouhou službu, poručil mu dáti něco důležitějšího než obyčejné přepisování: a jmenovitě se mu nařídilo, aby dle jistého již hotovému spisu učinil zprávu k jinému úřadu; celá věc ta byla jen, aby změnil nápis, a přeložil někde sloveso z první osoby do třetí. To mu dalo tolik práce, že se ukrutně potil, třel si hlavu a konečně řekl: „Ne, raději mi dejte něco opisovat.“ Od té doby zůstal vždy při opisování. A mimo toto přepisování nebyl proň celý ostatní svět. Na šaty své ani nemyslel: jeho *vicmundír* nebyl zelený, nýbrž jakési rezavě-moučné barvy. Límeček na něm měl nizounký, uzounký; takže se jeho krk, ačkoli vlastně nebyl dlouhý, pro tento límec zdál neobyčejně dlouhý, tak jako na sádrových kočičkách kývajících hlavami, které roznášejí na hlavách naši ruští cizozemci. A vzdýcky mu něco na vicmundíře uvázlo; buď kousek sena aneb nějaká nitka; kromě toho měl zvláštní schopnost, aby jda po ulici, přišel pod okno zrovna v tu samou dobu, kdy z něj vyhazovali rozličný neřád, a proto nosil vždy na klobouku melounové kůrky a podobné věci. Ani jednou za celého živobytí svého nevšimnul si toho, co se kdy děje na ulici, což, jak známo, vždy pilně pozoruje každý mladý úředník, jehož to zraku ostrost tak dalece zvýšena jest, že i zpozoruje, když se komu na druhé straně trotuáru rozepne podšlapka u spodek

– co mu vždy vyvábí chytrácký úsměv na tváři. Ale Akakij Akakěvič jestli kam hleděl, jistě na všem jen viděl své čisté, rovnou řadou napsané řádky, a leda když koňská tlama, nadjednou z čistého jasna, umístila se mu na zádech, napustila mu nozdrami vítr do tváří, tenkrát zpozoroval, že není v prostřed řádky, nýbrž vprostřed ulice. Přijsa domů, sedal v tu chvíli za stůl, lokal rychle své sči (*Pozn.: Sči, nakyslá hustá ruská polévka, velmi sytá.*), snědl kus hověziny s cibulí, a ne všímaje si nic, jakou to má chuť, snědl všechno i s mouchami, i se všim, co Bůh nadědil v tuto chvíli. Zpozorovav, že se žaludek začíná nadýmat, vstal od stolu, vyndal flaštičku s inkoustem a přepisoval spisy přinesené domů z úřadu. Nena hodilo-li se právě nic takového, opsal si naschvál pro vlastní zábavu nějaký spis, důležitý ne pro krásu slohu, nýbrž pro nadpis k některé nové aneb znamenité osobě.

I v tu dobu, kdy se úplně zastře petrohradské šedé nebe, a celý úřední lid se najedl a poobědval, jak kdo mohl, přiměřeně službě a chuti své; když již všechno si odpočívá od kancelářského skřípání pery, běhání, svých i cizích nevyhnutelných prací, a všeho toho, co si sám uloží dobrovolně, nad potřebu neunavný člověk; když úředníci spěchají odevzdat zábavě zbývající jim čas: kdo je smělejší, nese se do divadla, jiný na ulici, ukládaje zraku svému prohlížení rozličné kloboučky, jiný večer hubí čas v komplimentech u některé rozmazané dívky, hvězdy malého úřednického kruhu, jiný, a to se nejnehustěji stává, jde zrovna ke svému spoludruhu na čtvrté neb třetí poschodí, do dvou malých pokojíků s předpokojem aneb kuchyní, a s nějakými módními nádherami, jako lampou aneb jiným kouskem, jenž byl stál mnoho obětí, zdržení se od obědů a procházek; zkrátka i v tu dobu, když se všichni úředníci rozpráší po malých bytech přátel svých, zahrát si whist, srkající při tom čaj ze sklenic a přikusující k němu krejcarové suchary, dýmající z dlouhých dýmek, vypravující při dávání karet nějaký klep, donesší se k nim z vyšší společnosti, která vždy a každému ruskému člověku na srdci leží, aneb, není-li

o čem jiném mluvit, vypravující staré vyvětralé anekdoty; zkrátka i tehdy, když se každý hleděl povyrazit: tu Akakij Akakěvič nemyslí na žádné vyrazení. Nikdo nemohl říci, že by jej kdy byl viděl někde večer na návštěvě. Když se podle chuti vypsal, lehl si spát, usmívaje se již napřed při vzpomínce na zítřejší den; co asi Bůh zítra nadělí přepisovat. Tak protékalo mírné živobyť člověka, který při 400 ve službě uměl býti spokojen se svým osudem, a bylo by snad doteklo do hlubokého stáří, kdyby nebylo mnoho béd rozsypaných na cestě nejenom titulárních, nýbrž i tajných řádných, dvorních a všelijakých radů, ba i takových, kteří ani sami nikomu rad nedávají, aniž jakých od koho přijímají.

Jestíť v Petrohradě silný nepřítel všech, beroucích ročně 400 rublů (*Pozn.: Asi 460 zl. v. č., neboť se zde myslí ruble bankové a nikoli stříbrné.*) služby, aneb asi tolik. Tento nepřítel není nikdo jiný, než náš severní mráz, ačkoli se ostatně říkává, že je velmi zdravý. V devět hodin zrána, právě v tu dobu, když jsou ulice pokryty jdoucími do kancelářů, začíná dávat takové ostré a pichlavé šňupky do všech nosů bez ohledu, že ubozí činovníci věru nevědí, kam s nimi. V tuto chvíli, když postavené ve vyšších službách od mrazu bolí hlava, ubozí titulární sovětníkové bývají někdy bez obrany. Všeliká spása záleží v tom, aby se v jednoduchém plášťku proběhlo co nejrychleji pět, šest ulic, a pak se hodně podupalo u portýra, až zase roztají takovým způsobem všechny na cestě zamrzlé schopnosti a dary k zastávání úřadu.

Akakij Akakěvič počínal po nějaký čas cítiti, že mu jaksi zvláště proráží mráz do zad, ačkoli hleděl co možná nejrychleji proběhnout zákonnou prostoru. Konečně si pomyslí, nevězí-li mu nějaké hříchy v plášti. Prohlížeje jej doma opatrně, shledal, že na dvou, na třech místech, jmenovitě na zádech se z něho stalo učiněné síto; sukno se tak protřelo, že bylo skrze plášť vidět, a podšívka prohlížela. Musíme vědět, že plášť pana Akakije Akakěviče sloužil také za posměch úředníkům; ba vzali mu docela i jeho jméno plášťe, a nazývali jej

kaputem. Opravdu byl jaksi podivně zřízen: převěšku (kráglu) ubývalo každoročně víc a více, poněvadž se z něho spravovaly ostatní části. Záplaty neukazovaly krejčovské umění, a vypadaly jaksi pytlovatě a nezpůsobně.

Akakij Akakěvič poznáv věci stav, odhodlal se, že bude zapotřebí donést plášť k Petroviči, krejčímu bydlícímu kdesi v čtvrtém poschodí s černými schody, který i se svým šilhavým okem a podrápaným obličejem dosti šťastně spravoval úřednické a všelijaké jiné pantalonky a fraky, rozumí se, když byl v strízlivém stavu a neobmýšlel v hlavě nějaké jiné předsevzetí. O tomto krejčím nemělo by se ovšem mnoho mluvit, když již ale jest takový obyčej, že se v pověsti charakter každé osoby, jak náleží, vypisuje, což je dělat, sem s Petrovičem. Z počátku jmenoval se zhola Řehoř, a byl nevolníkem u jakéhosi bářina (pána); *Petrovič* se začal jmenovat od těch dob, co dosáhnul propuštění, a počal pít dosti silně o všech svátcích, napřed jen o velkých, a pak již bez ohledu o všech církevních, kde jen stál v kalendáři křížek. V tomto ohledu byl věren dědovským obyčejům, a hádaje se o to se svou ženou, nazýval ji světačkou a Němkyní. Když jsme se již prořekli o ženě, budeme muset i o této několik slov promluvit; ale líto jest nám, že o ní nebylo mnoho známo, leda snad tolik, že má Petrovič ženu, že nosí čepec a ne šátek; ale krásou, jak se zdá, nemohla se chlubit.

Jda po schodech vedoucích k Petroviči, které (abychom jim neukřivdili) byly celé polité vodou, špínou a prosáklé ostrou vůní, která do očí pálí a nachází se jak známo nevyhnutelně na všech černých schodech petrohradských domů – jda po schodech rozmýšlel již Akakij Akakěvič o tom, mnoho-li asi vycení Petrovič, a umínil si v mysli nedat více než dva ruble. Dveře byly otevřeny, poněvadž hospodyně strojíc jakousi rybu nadělala tolik kouře v kuchyni, že nebylo lze vidět ani šváby (*Pozn.: Ruské kuchyně se vůbec vyznačují silnou populací švábů, takže kolikrát jimi jako mračny celé zdi obklopeny jsou.*) Akakij Akakěvič prošel

skrz kuchyň nepozorován ani od samé hospodyně, a vstoupil konečně do pokoje, kde uviděl Petroviče sedícího na široké dřevěné nebarvené stoličce s podloženými pod sebe nohama jako turecký paša. Nohy byly dle obyčeje krejčovského při práci nahé. Především padl do oka veliký prst velmi povědomý Akakij Akakěviči s jakýmsi nepovedeným nehtem tlustým a silným jako želví skořepina. Na krku měl Petrovič viset pásmo hedvábí a nití, a na kolenou ležela jakási starožitnost. Již asi tři minuty navlíkal nitku do jehly, nemohl navléci, a proto se velmi zlobil na tmou, ba i na samu nitku, vrče polohlasitě: „Neležeš, čerte! Uklouzla mně taškářská nit.“ Akakiji Akakěviči bylo velmi nepříjemno, že přišel právě v tu dobu, kdy se Petrovič zlobil: on rád objednával u Petroviče tenkrát, když tento byl již trochu podnaražen, anebo, jak říkávala jeho žena: „osedlal se švitornou jednooký čert“. V takovém stavu Petrovič obyčejně velmi rád sledoval, pokaždé také se klaněl, děkoval. Potom ovšem přišla žena s pláčem, že muž byl opilý a proto málo žádal; ale když se přidal desetníček, bylo pak dobře. Nyní však Petrovič byl, jak se zdálo, ve střízlivém stavu, tedy urputný, neústupný, a byl to po čertech přetáhnout. Akakij Akakěvič se toho dovtíпил, a již chtěl, jak říkáme, prásknout do bot, ale počátek se již stal. Petrovič přimhouřil naň velmi ostře své jediné oko, a Akakij Akakěvič nechtě vyřkl: „Zdráv buď, Petroviči!“ „Přeju stálého zdraví, sudýr“ (místo sudar – pane), pravil Petrovič a seknul okem na ruce Akakiji Akakěviči, chtěje vyzvědět, jakou kořist tento přinesl.

„A já tento k tobě, Petroviči, tento“... Musíme vědět, že se Akakij Akakěvič nejvíce vyjadřoval předločkami, příslovkami a konečně takými partikulemi, které nemají dokonce žádného významu. Byla-li věc velmi nesnadná, měl ve zvyku také do konce nedomluvit, takže počna slovy; „to je věru docela tento“... potom již nic neřekl, a sám zapomněl, mysle, že již všechno pověděl.

„Cožpak?“ pravil Petrovič a přehlédnul v tu dobu svým jediným okem celý jeho vicmundír, počna od límce k rukávu,

záhybům, švům i dírkám, co mu všechno bylo velmi dobře známo, jakožto jeho vlastní práce. To je již tak způsob krejčovský, jest to první věc při setkání.

„A tuhle tento, Petroviči... plášť tuhle, sukno... Tuhle vidíš, všude jinde velmi pevné, trochu se zaprášilo a vypadá jako by bylo staré, ale je nové, jenom tuhle na jednom místě trošku tento... Na zádech a ještě tuhle na té straně se trochu ošoupal, vidíš, víc mu neschází. Práce není velká...“

Petrovič vzal plášť, rozložil napřed na stůl, prohlížel dlouho, zakýval hlavou, a sáhnul rukou na oko po kulaté piksele s podobiznou jakéhosi generála, kterého vlastně se neví, poněvadž místo, kde byl obličej, již bylo ohmatáno, a pak zalepeno čtverhranným flíčkem. Šňupnuv si rozčechral Petrovič plášť rukama, prohlídl jej proti světlu a opět zakýval hlavou. Potom obrátil jej podšívku vzhůru, opět zakýval hlavou, opět sejmul víčko s generálem zalepeným a nabiv nos tabákem zavřel, schoval pikslu a řekl konečně:

„Ne, nemůže se spravit, špatná garderoba!“

Ediční poznámka

*Pro tuto edici povídky **Plášť** jsme vzali za základ vydání, jež vyšlo nákladem Josefa Hokra v roce 1930. Z něj jsme převzali poznámkový aparát, tento zařadili k tomu kterému patřičnému místu. Rovněž jsme převzali i obálku a v ní upravili název aktuálního vydavatele.*

M. H.

Nikolaj Vasiljevič Gogol
Plášť

*K vydání připravil Michal Huvar
Vydalo nakladatelství Carpe diem
jako svou 379. publikaci
v Brumovicích roku 2017
Vydání první (v Carpe diem)*

www.carpe.cz

Elektronické knihy pro iPad, doplněné filmy, koncertními záznamy, záznamy divadelních představení, rozhovory, autorským čtením, záznamy z archivů, fotografiemi a dalším bohatým multimediálním obsahem, najdete v aplikaci App Storu **Carpe Diem Online**.

Knihy, CD, DVD a e-knihy Carpe diem včetně multimediálních, jež doplňují filmy a koncerty, pro čtečky, tablety a počítače naleznete na webu **http://eshop.carpe.cz**.

ISBN 978-80-7487-247-1 (pdf)
ISBN 978-80-7487-244-0 (epub)
ISBN 978-80-7487-248-8 (mobi)